

Sygn. akt: III AUa 1659/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 sierpnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Mirosław Godlewski (spr.)

Sędziowie: SSA Anna Szczepaniak-Cicha

SSA Iwona Szybka

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Sztuka

po rozpoznaniu w dniu 5 sierpnia 2014 r. w Łodzi

sprawy **B. J.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.**

o wypłatę świadczenia,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 9 lipca 2013 r., sygn. akt: V U 567/13,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten tylko sposób, że prawo do odsetek ustawowych przyznaje B. J. od dnia 21 stycznia 2013 roku;**
- 2. oddala apelację w pozostałej części.**

Sygn. akt III AUa 1659/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 22 marca 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. W.. odmówił B. J. uchylenia decyzji z dnia 12 października 2012 r. w części w jakiej zawieszała, na podstawie art. 28 ustawy z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych w związku z art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy prawo do emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 21 listopada 2012 r.

W odwołaniu od decyzji B. J. domagała się nakazania organowi rentowemu wypłaty emerytury od dnia 1 października 2011 r. do 21 listopada 2012 r.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 17 marca 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. W.. przyznał B. J. (urodzonej w dniu (...)) emeryturę wcześniejszą poczynając od dnia 1 marca 2009 r.

Decyzją z dnia 12 października 2011 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. W.. wstrzymał wypłatę powyższej emerytury od dnia 1 października 2011 r., powołując się na treść art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz treść art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia u pracodawcy, u którego pracowała przed nabyciem prawa do emerytury.

Od powyższej decyzji B. J. nie złożyła odwołania. W dniu 21 grudnia 2012 r. złożyła natomiast wniosek do organu rentowego w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku, o wznowienie wypłaty świadczenia emerytalnego począwszy od dnia 1 października 2011 roku wraz z odsetkami.

Decyzją z 9 stycznia 2013 r. podjęto wypłatę emerytury od 22 listopada 2012 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał odwołanie za zasadne. Wskazał, że wypłatę emerytury zawieszono w związku z kontynuowaniem zatrudnienia bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą na rzecz którego odwołująca się wykonywała ją bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. Uczyniono to w oparciu o art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw oraz art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten został jednak uznany za niekonstytucyjny w odniesieniu do pewnej grupy osób. Wyrokiem z dnia 13 listopada 2012 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł bowiem, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dodanym przez art. 6 pkt. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał wypowiedział się równocześnie, że obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury, nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. W stosunku do tych osób przepis art. 28 cyt. ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych w zakresie w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy emeryturach i rentach z FUS utracił moc z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku w Dzienniku Ustaw, czyli z dniem 22 listopada 2012 r. Sąd zauważył dalej, że wbrew stanowisku organu rentowego, w orzecznictwie i doktrynie przeważa stanowisko, iż wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający niezgodność przepisu ustawy z Konstytucją jest w zasadzie skuteczny *ex tunc*, tj. od dnia wejścia w życie zakwestionowanego przepisu, chyba że co innego wynika z sentencji wyroku. Tym samym orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzające niezgodność z Konstytucją ustaw w zakresie wskazanym w art. 190 ust. 4 Konstytucji, wywiera skutki retroaktywne. Oznacza to konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem niekonstytucyjnego przepisu, jeżeli stanowił on podstawę wydania kwestionowanego orzeczenia sądowego.

Tym samym organ rentowy w przypadku odwołującej powinien wznowić wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011 r., czyli od momentu kiedy na podstawie niekonstytucyjnych przepisów wstrzymał jej wypłatę. Zaległą emeryturę powinien wypłacić więc za okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. w najbliższym terminie płatności przypadającym w ciągu 30 dni od ogłoszeniu orzeczenia Trybunału.

Apelację od wyroku złożył organ rentowy. Postawił zarzut naruszenia prawa materialnego tj. art. 103a ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 r. oraz art. 85 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 118 ust. 4 i 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu podniósł min., że Sąd popełnił błąd określając datę przyznania odsetek, winna nią być bowiem data złożenia wniosku o wypłatę świadczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna jedynie gdy chodzi o okres początkowy biegu odsetek od zawieszonoego świadczenia, jest natomiast bezzasadna gdy chodzi o samo prawo do wypłaty emerytury za sporny okres.

Po pierwsze bowiem nie ulega wątpliwości, że zawieszenie emerytury odwołującej w spornym okresie czasu nastąpiło na podstawie niekonstytucyjnej normy prawnej. Przy czym składała się ona nie tylko z samego przepisu art. 103a ustawy emerytalnej, ale także z art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw, która rozciągała przepis art. 103a ustawy także na osoby, które nabyły prawo do emerytury przed dniem wejścia w życie nowelizacji. Trybunał zaś wyraźnie wskazał, że w zakresie, w jakim owa norma znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 roku, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodna z Konstytucją.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela dalej argumentację o retroaktywnej mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy, że do tego czasu wywiera skutki prawne. Tak też twierdził organ rentowy.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt *ex tunc*, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając, że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., ICKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., II CKN 632/98, nie publ.).

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia szczególnych przesłanek, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem *ex tunc*.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu - z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów - roszczenie wnioskodawczyni podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011 r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Stąd też zobowiązanie organu rentowego do wypłaty zawieszonoego świadczenia już od tej chwili jest uzasadnione i w tym zakresie apelacja organu rentowego podlega oddaleniu.

Rację ma natomiast organ rentowy, gdy podnosi, że Sąd Okręgowy błędnie określił datę początkową wypłaty odsetek. Przy czym rozstrzygając w tym zakresie nie wyszedł bynajmniej poza przedmiot sprawy, bowiem odwołująca już przed organem rentowym wyraźnie żądała także ich wypłaty. Co do meritum zauważyć trzeba, że postępowanie przed organem rentowym zostało zainicjowane wnioskiem ubezpieczonej o wznowienie postępowania zakończonoego decyzją z 12 października 2011 r. zawieszającą wypłatę emerytury. Ubezpieczona wniosła o wznowienie wypłaty emerytury zawieszonoej z dniem 1 października 2011 r. wraz z odsetkami. Jako podstawę prawną wznowienia wskazała wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. Zgodnie z art. 145a § 1 k.p.a. można żądać wznowienia postępowania w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego została wydana decyzja. W myśl § 2 w sytuacji określonoej w § 1 skargę o wznowienie wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Tak też postąpiła ubezpieczona, składając stosowne żądanie pismem z 21 grudnia 2012 r. Organ rentowy uznał, że podstaw ku temu nie ma i na podstawie art. 151 § 1 pkt 1 k.p.a. odmówił uchylenia pierwotnej decyzji z 12 października 2011 r. Jak już wyżej wyłożono była to decyzja błędna. Jednocześnie okoliczność, że postępowanie toczyło się na skutek żądania wznowienia postępowania administracyjnego opartego o art. 145a k.p.a. nie pozostaje bez wpływu na oznaczenie daty początkowej biegu odsetek. Uregulowanie prawne zawarte w tym przepisie oznacza, że organ rentowy nie działa z urzędu nawet w przypadku orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją. Zatem do wznowienia postępowania administracyjnego konieczna jest skarga osoby uprawnionej. Skarga ta została złożona 21 grudnia 2012 r. Wobec treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego 2/12, orzekającego o niezgodności z Konstytucją przepisu prawa, który był podstawą wydania decyzji z dnia 12 października 2011 r., organ rentowy winien był na podstawie art. 151 § 1 pkt 2 kpa uchylić tą decyzję i podjąć wypłatę emerytury w terminie 30 dni od dnia złożenia skargi o wznowienie postępowania. Zgodnie bowiem z art. 85 ust. 1 ustawy systemoweje jeżeli Zakład - w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych lub świadczeń zleconych do wypłaty na mocy odrębnych przepisów albo umów międzynarodowych - nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest obowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych przepisami prawa

cywilnego. Nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności. W orzecznictwie utrwalony został pogląd, że zawarte w art. 85 ust. 1 ustawy określenie: "nie ustalił prawa do świadczenia" oznacza zarówno nie wydanie w terminie decyzji przyznającej świadczenie, jak i wydanie decyzji odmawiającej przyznania świadczenia, mimo spełnienia warunków do jego uzyskania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2011 r., II UK 22/11, LEX nr 1109360). Ponieważ organ rentowy nie wydał w terminie 30 dni decyzji podejmującej wypłatę emerytury, to żądanie odsetek jest zasadne, jednak nie od daty wskazanej w wyroku Sądu Okręgowego, tj. od 26 grudnia 2012 r., a od 21 stycznia 2013 r., czyli po upływie 30 dni od złożenia do ZUS wniosku o wznowienie, mieć bowiem trzeba na uwadze to, że art. 118 ust. 4 i 5 ustawy emerytalnej nie ma w tej sprawie zastosowania, nie dotyczy ona bowiem ustalenia prawa do emerytury po raz pierwszy.

Powyższe skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c., o czym Sąd Apelacyjny orzekł w punkcie 1 wyroku. Rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 2 wyroku zapadło w oparciu o art. 385 k.p.c.